

Cròniques de la sordidesa

2010-06-11 12:40:54

Rubem Fonseca

El cobrador

Traducció de Josep Domènech Ponsatí

LaBreu Edicions, Barcelona, 2010

L'aura que envolta la figura de Rubem Fonseca es confon sovint amb els personatges i els temes de la seua narrativa. Misanthropia, la voluntat de mantenir-se al marge de la premsa, el fet d'haver sigut policia abans de dedicar-se a la literatura —no va publicar fins als trenta-vuit anys—, i la reacció que va produir l'aparició dels seus escrits en una societat poc propensa a les veritats incòmodes —fins al punt de la confiscació de l'edició per part del govern— no han fet sinó contribuir a augmentar-ne la llegenda. Més enllà d'això, però, Fonseca és un dels imprescindibles de la narrativa de les últimes dècades, i un dels grans renovadors de la literatura brasilera contemporània. Els relats que integren *El cobrador* en són una bona mostra: una excel·lent col·lecció de peces literàries que, trenta-un anys després de la publicació original, continua mantenint tota la força. Narracions que tracen un retrat descarnat de la societat contemporània, que s'hi mostra violenta, cínica i desequilibrada; de la frustració de la vida quotidiana en una societat que despersonalitza l'individu, el degrada, l'aliena. Un viatge per les clavegueres de l'ésser humà actual que fa visibles els racons que sovint preferim ignorar.

La sordidesa és el nexce d'unes narracions que habiten un univers de violència, corrupció, perversió i marginalitat, en el sentit literal de la paraula: el de tot allò que viu als marges de l'edulcorada imatge oficial. Pedòfils, adúlter, assassins, xantatgistes, traficants; també el costat obscur de famílies riques i influents; i ancians, i malalts. Podríem titllar-ho de narrativa negra, perquè alguns dels contes són miniatures de la novel·la de gènere, amb detectius que semblen predestinats a encarnar-ne tota una saga —el genial Mandrake, per exemple. Però, també perquè, siga quin siga el tema i els protagonistes del relat, semblen estrets de —o destinats a— la crònica negra dels periòdics. I, tanmateix, seria un error reduir Fonseca únicament a un autor de gènere policíac. Estaríem obviant que l'ús d'alguns tòpics heretats d'aquella narrativa no deixa de ser una eina; segurament, la millor possible per abordar el retrat crític i despulat del submón d'aquesta societat del benestar, i posar-nos-en al davant la cara més fosca. Uns tòpics, a més, que l'autor manipula i deforma fins a aconseguir un resultat que no deixa de ser una paròdia del propi gènere.

La brevetat, la precisió i l'agilitat són els trets distintius de l'estil Fonseca: paraules que tallen com una navalla, i una prosa directa com una fuetada, descarnada i no exempta d'un cert humor negre. Imperceptiblement, l'acció se situa a la vora mateix de l'abisme, es tensa al màxim, i creix la sensació d'un imminent desenllaç tràgic. És la violència latent que alimenta les accions de l'estrafolària galeria de personatges que poblen els relats; uns personatges que, entre altres coses, tenen en comú l'individualisme. D'una manera o d'una altra, s'enfronten en solitari al món: bé siga perseguint una persona per tot l'Amazones —“Trobada a l'Amazones”—, revoltant-se contra l'ordre absurd d'un asil d'ancians —“Onze de Maig”—, provant de revertir l'atzar que habitualment li és contrari —“El joc del mort”—, compensant les injustícies de la societat en general —“El cobrador”— o d'algun membre concret —“Dinar a la muntanya el diumenge de Carnaval”—, etc. I, en general, qüestionant institucions venerables, d'aquelles que es consideren imprescindibles per al bon funcionament social.

Pere Calonge • Ex-Libris

<http://www.perecalonge.com/exlibris/>

L'ús de narradors interns en primera persona contribueix a eliminar qualsevol temptació d'omnisciència; de mirada des de fora que pogués ser interpretada com a mirada des de dalt i, doncs, com a moral. És el personatge qui ens conta la seua pròpia història, amb tots els filtres i restriccions que aquesta tria comporta, amb la màxima subjectivitat; i, molt sovint, amb les distorsions de la malaltia, de l'odi o de l'autojustificació. La seua és, doncs, una crítica mordaç i implacable del fals progrés contemporani que s'orquestra únicament pel mecanisme del retrat. L'autor desapareix; no hi ha valoració, ni encara menys el mínim rastre de posicionament o de maniqueisme. Els seus contes van plens d'actituds obscenes, corruptes, extravagants i grotesques, però en cap moment no hi ha un judici moral al respecte. Mostrar l'altra cara, i fer-ho amb la mestria que ho fa el brasiler, és suficient. Literatura subversiva, però en tant que la pròpia realitat és subversiva. Gran literatura d'un gran cínic.